

Heliamphora: ba³/₄inn[©] (nebo slune[•]n[•]-) rostliny s I[•]j[•]kami

P[•]sp[•]vek p[•]idal Radek Kastner

[04.04.2008]

Aktualizov[•]ino [12.04.2008]

O: Heliamphora je n[•]dhern[•]½m rodem rostlin, kter[•]
tvo[•] I[•]j[•]ky, z Guyansk[•] vyso[•]iny v ji[•]n[•]- Americe.

Sch[•]matick[•] mapa tepuis

Foto Galleria Carnivora[•]Barry Rice

V t[•]to oblasti v

bl[•]zkosti spole[•]n[•]½ch hranic Braz[•]lie, Venezuely a Guyany, se do v[•]½j[•]ky 600-1000 m nad okoln[•]m ter[•]nem ty[•] obrovsk[•] ploch[•] (stolov[•]) hory zvan[•] tepuis. Okraje t[•]cho hor jsou velkolep[•] p[•]kr[•] takov[•]½m zp[•]sobem, [•]se to a[•]¼ vzp[•]r[•] norm[•]ln[•]m smysl[•]m. Tepuis jsou sou[•]st[•] Guyansk[•]ho [•]tu, domovinou mokr[•]½ch les[•] a horsk[•]½ch savan. Teploty na vrchol[•]ch tepuis se pohybuj[•] mezi 8-20[•]C, s chladn[•]½mi, ale obvykle bezmrazov[•]½mi nocemi. Mno[•]stv[•] de[•]½ov[•]½ch sr[•]¼ek je t[•]m[•]½[•] konstatn[•], mezi 200-400 cm ro[•]n[•]. Tyto chladn[•] de[•]½ sm[•]½vaj[•] uvoln[•]n[•]½ material z povrchu vrchol[•] tepuis, co[•]¼ znamen[•], [•] kumulace p[•]dy je zde velmi vz[•]cn[•]. Vzhledem k tomu, [•] jsou jednotliv[•] tepuis od sebe izolov[•]iny, evoluce nabrala r[•]zn[•] sm[•]ry na ka[•]¼d[•] z vrchol[•], tak[•]¼e ka[•]¼d[•]½ vrchol tepui m[•]¼e m[•]t sv[•] vlastn[•] slo[•]en[•] unik[•]tn[•]ch druh[•] - 33% v[•]½ch druh[•] rostouc[•]ch na tepuis se nevyskytuje nikde jinde na sv[•]t[•]!

Existuj[•] dv[•] hlavn[•] oblasti v[•]½skytu rodu Heliamphora, z[•]padn[•] oblasti dominuje Duida a Cerro de la Neblina, v[•]½chodn[•] oblast sest[•]v[•] z mnoha jednotliv[•]½ch tepuis ty[•] c[•]ch se vzh[•]ru z Gran Sabany (rozlohou obrovsk[•], savanou pokryt[•] vyso[•]ina).

Je obvykl[•], [•] lid[•] uva[•]½uj[•] o rodu Heliamphora jako rodu [•]ch[•] rostlin tvo[•] c[•]ch I[•]j[•]ky, ale mysl[•]m, [•] toto je nef[•]rov[•]½ charakteristika zalo[•]en[•] na nef[•]r n[•]zorech. Zprv[•], (Heliamphora) I[•]j[•]ky t[•]cho rostlin nemaj[•] [•]½dn[•] velk[•] v[•]½ko, tak typick[•] u jin[•]½ch rostlin s I[•]j[•]kami (nap[•] u [•]pirlic). To mne nep[•]ekvapuje, proto[•]¼e I[•]j[•]ky rostlin rodu Heliamphora m[•]sto toho maj[•] slo[•]itou strukturu zvanou nektarov[•]½ v[•]½lec (nebo nektarov[•]½ [•]ce[•]), kter[•] se li[•]½ druh od druhu. Zadr[•], I[•]j[•]ky rodu Heliamphora pravd[•] podobn[•] nevytv[•]½mej[•] tr[•]vic[•] enzymy. Jasn[•], ani Darlingtonia californica je nevytv[•]½, ale nikdo si netroufne nazvat tuto rostlinu primitivn[•]! I kdy[•]¼ jsou zde jist[•] d[•]kazy toho, [•] nap[•]klad Heliamphora tatei vytv[•]½ tr[•]vic[•] enzymy. Zat[•]et[•], po dlouhou dobu m[•]ly fotografie rostlin z p[•]rody i kultivace tendenci zobrazovat rostliny rodu Heliamphora, kter[•] byly cel[•] zelen[•] a nebyly p[•]li[•]½ atraktivn[•] pigmentov[•]iny. Tak se st[•]valo, [•] to [•]nilo pohled na n[•] opravdu nudn[•]½m. Nov[•]½ fotografie rostlin v p[•]rod[•] zobrazuj[•] rostliny s opravdu velkolep[•]½m zabarven[•]m. No a na z[•]v[•]r, a velmi hloup[•], si lid[•] dlouhou dobu spojuj[•] tepuis s p[•]b[•]hy o [•]tracen[•] sv[•]t[•] [•], ustrnul[•]½m v [•]ase a os[•]dlen[•] dinosauru. No a proto p[•]ece mus[•]½t Heliamphora prost[•] primitivn[•]½m rodem. Bah!

Heliamphora nutans - detail lÁky a celÁ½ trs; H. heterodoxa Á— nutans

Foto Galleria CarnivoraÁ©Barry Rice

JmÁno Heliamphora nutans bylo vytvoÁ™eno Georgem Benthamem pro prvnÁ- druh, kterÁ½ byl objeven (Robertem Schomburgkem v roce 1839). NÁjzvem Heliamphora má½ na mysli oznaÁenÁ-, kterÁ© by tyto rostliny spojovalo s baÁ¼inami âœmarsh pitcherâ€ (helos=baÁ¼ina, baÁ¼innÁ; nÁjdooba/lÁka). I kdyÁ¾ jejÁ- jmÁno svÁjdÁ- k tomu, aby bylo pÁ™eklÁjdÁno a spojovÁno se sluncem â€âœsun pitcherâ€ (sluneÁnÁ- nÁjdooba/lÁka, protoÁ¾e helios=slunce). Ale tohle dá½lenÁ- a spojovÁjnÁ- je v podstatÁ½ velice hloupÁ©, vzhledem k tomu, Á¾e jde o obecnÁ© jmÁno umÁ½le vykonstruovanÁ© a je ÁºplnÁ½ jedno, jak ho rozpitvÁ½te. JÁ½ prostÁ½ preferuji Á™Á-kat jim Heliamphora. (jakÁ© jednoduchÁ© v ÁºeÁ½tinÁ½, pozn. pÁ™ekl.)

Rostliny rodu Heliamphora pouÁ¾Á½-vajÁ½- jednoduchou strategií gravitaÁnÁ½-ch pastÁ½-. Hmyz je k lÁkÁ½m lÁkÁ½n pestrÁ½m zabarvenÁ½m rostlin a, v nÁ½ kterÁ½ch pÁ™Á½-padech, medovou vÁ½nÁ½-. V podstatÁ½ je lÁ½tajÁ½-cÁ½- krmivo pÁ™itahovÁ½no na nektarovÁ½ vÁ½bÁ½Á¾ek na vrcholu lÁky, protoÁ¾e jsou zde produktivnÁ½- nektarovÁ© Á¾lÁ½zy. Jakmile se nasytÁ½-, nepostÁ™ehnou volÁ½nÁ½- smrti na zrÁ½dnÁ½m povrchu lÁ½ek. NÁ½kteÁ™Á½- svou hru prohrajÁ½-. VnitÁ™nÁ½- strana lÁ½ek je ozdobena dolÁ½ obrÁ½cenÁ½mi chlupy (jejich vzhled a rozmÁ½stÁ½nÁ½- se liÁ½- druh od druhu) a tyto chlupy zvyÁ½ujÁ½- efektivitu loveckÁ½ch schopnostÁ½- pastí. Dno lÁky je naplnÁ½no tekutinou, ve kterÁ© se koÁ™ist utopÁ½-. TrÁ½venÁ½- probÁ½hÁ½ pomocÁ½- bakteriÁ½-, i kdyÁ¾ trÁ½vicÁ½- enzymy má½Á¾e produkovat snad alespoÁ½ Heliamphora tatei.

LÁky rodu Heliamphora mají- ÁºÁ½asnou adaptaci, aby zabrá½nily svÁ½mu pÁ™eplnÁ½nÁ½-dÁ½ky nadmÁ½nÁ½m deÁ½Á½m na vrcholcÁ½ch tepuí. LÁky mají- malÁ½ pÁ½r nebo Á½tÁ½rbínu (druh od druhu), kterÁ© ÁºÁ½inkujÁ½- jako okap pro odvod pÁ™ebyteÁ½nÁ½ vody. Á½Á½dnÁ½½ jinÁ½½ druh masoÁ½ravÁ½ch rostlin tuto vychytÁ½vku nemá½. Druhy rodu Heliamphora jsou primitivnÁ½-? Bah!

Je tu ponÁ½kud rozpor mezi zprávami o mnoÁ½stvÁ½- chycenÁ© koÁ™isti. NÁ½kteÁ™Á½- pozorovatelÁ© pÁ½Á½- o tom, Á¾e nenalezli v lÁkÁ½ch skoro Á¾Á½dnou koÁ™ist, zatÁ½mco jinÁ½- pozorovali mnoÁ½stvÁ½- chycenÁ© koÁ™isti. Nemohu vÁ½m nabÁ½dnout Á¾Á½dnÁ© vyÁ™eÁ½jenÁ½- nebo zdÁ½vodnÁ½nÁ½- tÁ½chto odliÁ½nÁ½ch zpráv!

KvÁ½ty rodu Heliamphora jsou pÁ™ekvapivÁ½- podobnÁ© svÁ½m vzhledem tÁ½m u jednodÁ½loÁ½nÁ½ch rostlin a mají- od 4 do 6 okvÁ½tnÁ½ch lÁ½stkÁ½-.

Existuje mnoho polemiky na tÁ½ma poÁ½tu druhÁ½ tohoto rodu a zaÁ™azenÁ½- jednotlivÁ½ch druhÁ½. Má½ bÁ½t ta Áºi ta rostlina separÁ½tnÁ½m druhem, nebo jde pouze o varietu atd.? Jsou zde, myslÁ½m, tÁ½mi problÁ½omy, kterÁ© tento problÁ½om zpÁ½sobujÁ½-. ZaprvÁ©, tepuis jednoduÁ½e nejsou doposud dostateÁ½nÁ½½ prozkoumÁ½ny. Je sloÁ½itÁ© se na nÁ½½ dostat, tÁ½Á¾kÁ© je pÁ™ejÁ½-t a zÁ½skat povolenÁ½- pro vÁ½zkum je prakticky nemoÁ½nÁ© zÁ½skat. TudÁ½Á¾ nemÁ½me naprosto Á¾Á½dnÁ© komplexnÁ½- porozumÁ½nÁ½- pro rostliny a jejich prostÁ™edÁ½-, ve kterÁ©m se nachÁ½zejÁ½- na tepuis. ZadrhÁ©, soubÁ½Á½nÁ½½ se vyskytujÁ½-cÁ½- procesy hybridizace a specializace na fragmentovanÁ½ch tepuis zvyÁ½ujÁ½- soubor populacÁ½- heliamfor, kterÁ© matou pÁ™mi jejich klasifikaci to pÁ™esnÁ½ho botanickÁ½ho taxonu/druhu. ZatÁ™etÁ½-, rozliÁ½nÁ½- vÁ½dci mají- rÁ½znÁ© definice a pohledy na to, jak ustanovit samostatnÁ½½ druh. Nechci se tady pasovat do role odbornÁ½ka na tento rod. Nikdy jsem nebyl v jiÁ½nÁ½- Americe a nikdy jsem nevidÁ½l heliamfory v pÁ™Á½rodÁ½½. TudÁ½Á¾ svÁ½½ seznam jednotlivÁ½ch druhÁ½ heliamfor mohu vytvoÁ™it pouze na zÁ½kladÁ½½ nÁ½zorÁ½½ a argumentÁ½½ vÁ½dcÁ½½, kteÁ™Á½- se zabÁ½vajÁ½- tÁ½mto rodem jako celkem. Budu se Á™Á½dit systÁ½mem pÁ™edstavenÁ½m Stewartem McPhersonem (2006), okoÁ™enÁ½nÁ½½

pohledy Berryho et al. (2005), i kdyby v následném seznamu je možná; trošku v c
rozelená, nebyly abych s ním byl úplně spokojen.

Jedno je jisté, počet hesel v mém seznamu druhů rodu *Heliophora* se
v budoucnu dozajista rozroste!

Page citations: Berry,
P., et al. 2005; Givnish, T.J. et al. 2000; Jaffe, K., et al. 1992; Juniper,
B.E., et al. 1989; Lloyd, F.E. 1942; McPherson, S. 2006; Nerz, J., et al. 2006;
Rice, B. 2006a; Wistuba, A., et al. 2001.

Revised: March 2007

©Barry Rice, 2005

T: Radek Kastner